

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

Het interieur van de molens

Juliana Rodrigues – Molen Specialist

Monumentnummer*: 40013

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 14 mei 1968
Kadaster deel/nr 82743/176

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*
Westzaan	Zaanstad	Noord-Holland

Straat*	Nr*	Huisletter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Guispad	3			1551 SX	Westzaan		

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Westzaan	B			2329

Omschrijving**

Papiermolen de Schoolmeester, 1692.

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Boerderijen, molens en bedrijven	Industrie- en poldermolen	Molen

DE ROL VAN DE RCE

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed zet zich in voor de bescherming en instandhouding van monumentale interieurs.

MONUMENTENREGISTER

Het rijksmonument omvat alles, de omschrijving identificeert het alleen.

ERFGOEDWET

Alle vast verbonden interieuronderdelen zijn beschermd; losse voorwerpen doorgaans niet.

Uitzondering van beschermde cultuuroederen.

INTERIEURENSEMBLE PAPIERMOLEN DE SCHOOLMEESTER - WESTZAAN

Middengedeelte waar het papier wordt geperst.

Pulpbad voor het zeefdrukken.

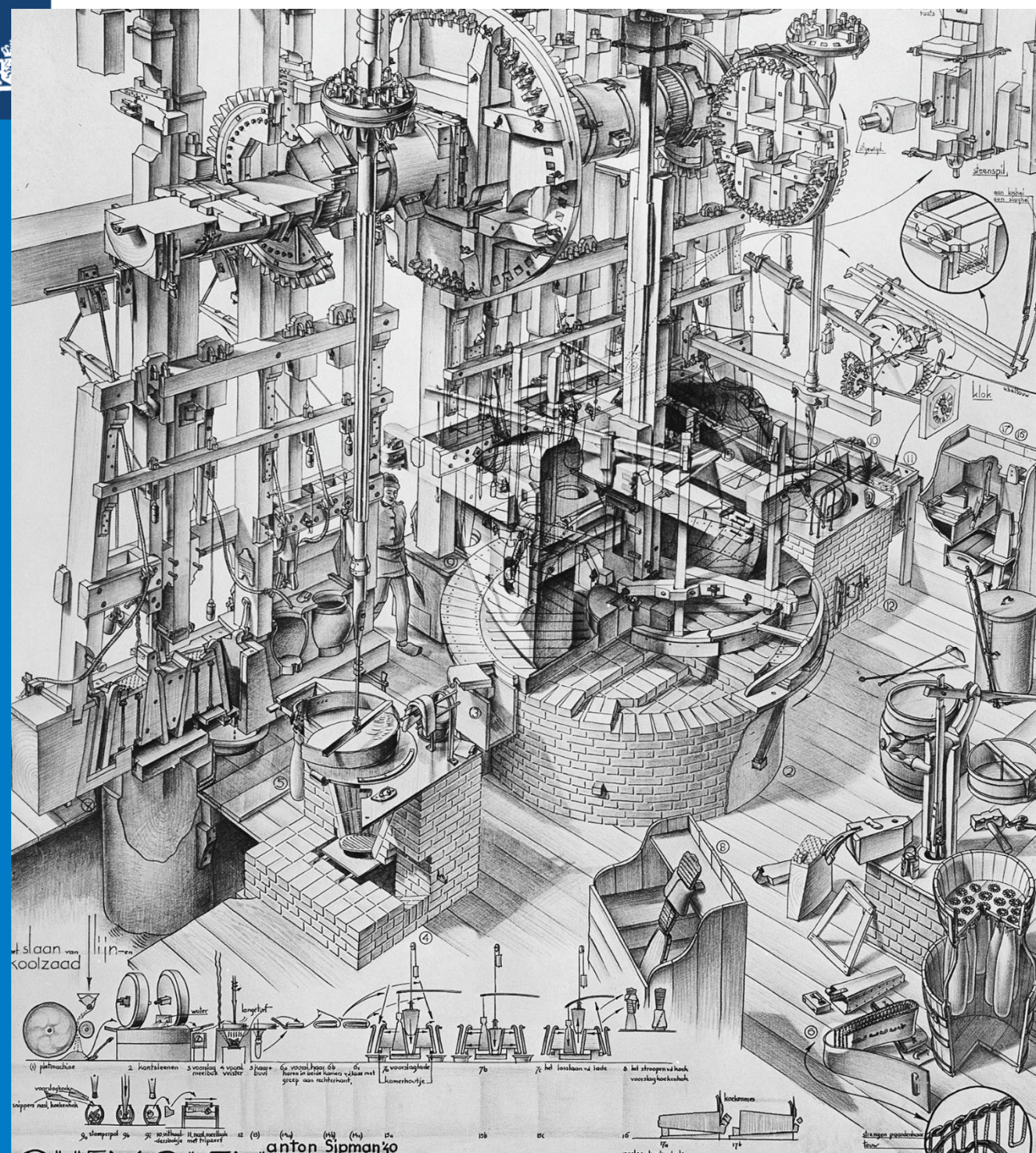

DEFINITIES

Interieur

Achter elke gevel bevindt zich een interieur. In bouwkundige termen wordt hiermee de binnenkant van een gebouw bedoeld. In het maatschappelijk verkeer en binnen de Nederlandse erfgoedzorg heeft het begrip interieur echter een bredere betekenis. Het interieur betreft:

- Het samenstel van één of meer ruimtes: structuur (zolders en event. schuur), onderlinge relaties (hoe de ruimtes met elkaar zijn verbonden) en ruimtelijke verhoudingen hoe alle onderdelen op elkaar zijn afgestemd zodat de molen kan functioneren.
- De afwerking van die ruimtes, zoals plafonds, vloeren, wandafwerkingen, balklagen en eventuele symbolen of tekeningen die op vloeren, wanden, deuren of andere oppervlakken aan de binnenkant zijn aangebracht
- De alle zogenaamde bestanddelen die tot het onroerend goed behoren, zoals deuren, trappen, schouwen, installaties en ingebouwd meubilair als kasten en bedsteden bijvoorbeeld.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

INTERIEURENSEMBLE

Een interieurensamble is een samenhang van onroerende en roerende zaken van (cultuur)historisch, artistiek, wetenschappelijk of technisch belang.

Het betreft hier een interieur met meer dan vijf waardevolle interieuronderdelen (van de structuur, de afwerking of de bestanddelen).

De Papiermolen de Schoolmeester in Westzaan. Links de kapperij en rechtsachter het grote onderwiel en de bonkelaar voor de kapperij en de kalender.

INTERIEURENSEMBLES

Links: Foto impressie van de steenzolder bij de molen de Vliegende Hert. Foto van Pieter Zijkerbuijk (12-8-2022). Bron: Molendatabase.nl

Rechts: Foto impressie maalzolder bij de molen Windhond in Woerden. Foto van de Pieter Zijkerbuijk (1-10-2022). Bron: Molendatabase.nl

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Wat maakt een interieur nu waardevol?

WAARDERINGSKRITERIA RCE:

- Gave eenheid: structuur, afwerking en inrichting vormen een samenhangend geheel. Kwaliteit: hoogwaardige materialen, technieken en vakmanschap.
- Decoratie en kunst: aanwezigheid van ornamenten of toegepaste kunst.
- Conditie: onderdelen zijn goed bewaard.
- Zeldzaamheid: weinig vergelijkbare voorbeelden.
- Historische betekenis: uitzonderlijk of interessant verhaal over gebruik en gebruikers.
- Stijl en ontwerp: stijlzuiver, met regionale kenmerken of betrokken ontwerpers/kunstenaars.

Inscriptie op een van de armen van het spoorwiel. Molen de Valk in Leiden.
Foto van Vincent Mepschen (09-12-2022). Bron: molendatabase.nl

Wat maakt een interieur nu waardevol?

Vloerafwerking maalzolder de Witte molen in Rilland – Zeeland. Foto J. Rodrigues okt./2023.

Schilderijtje van een ooievaar aan de binnenkant van de voordeur van de molen de Ooievaar in Zaandam – Noord-Holland. Foto J. Rodrigues okt./2023.

Links: Impressie woongedeelte van de molen de Vlieger in Voorburg. Foto J. Rodrigues okt./2024.
Rechts: Schouw in de woongedeelte van de molen de Bleeke Dood in Zaandijk. Foto R. Gremmer sept/2023.

Links: Detail van de binnenkant van een deur van de molen de Koker in Wormer. Foto J. Rodrigues sept./2023
Rechts: Impressie van de BG van de maalderij installatie in de molenrestant de Hoop in Sint-Laurens – Zeeland. Foto beeldbank RCE/2015.

Links: Detail van een aangebouwde kast in de molen Het Pink in Koog aan de Zaan. Foto J. Rodrigues sept./2023.

Midden: Dubbele gang kammen spoorwiel in de molen De Eendracht in Alphen aan de Rijn komt uit een stoomfabriek. Foto Frank Moerland (3-10-2018). Bron: molendatabase.nl

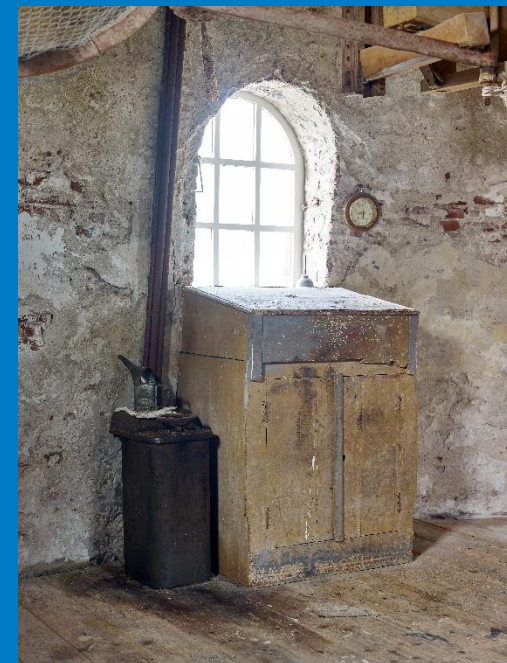
Rechts: Oude houten roede gebruikt als balk in de molen De Drie Lelies in Maasland. Foto Toby de Kok (21-9-2017). Bron: molendatabase.nl

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

**INTERIEURENSEMBLE
MOLEN DE
GRAANHALM IN
GAPINGE**

Links en Rechts: Alle onderdelen samen vormen het interieurenssemble van deze molen. Foto's Beeldbank RCE 2017.

RAPPORTAGE

Een onderzoek naar de voorraad en conditie van interieurs van rijksmonumenten in Nederland

MONUMENTALE INTERIEURS IN NEDERLAND: VERBORGEN & KWETSBAAR ERFGOED

PUBLICATIE OVER INVENTARISATIE VAN RIJKSMONUMENTEN

In 2016 is er een publicatie verschenen over inventarisatie. Van **Rijksmonumenten, incl. Molens**.

Kernpunten:

- Interieuronderdelen van industrieel erfgoed en molens behoren bij **het productieproces en de techniek**.
- **Machinerieën en werktuigen vormen samen een ensemble** dat het productieproces in fabrieken zichtbaar maakt.
- Bij herbestemming van industrieel erfgoed **verdwijnen** deze elementen vaak of krijgen ze minder aandacht.

Daarom is het belangrijk om:

- **de interieurs**, inclusief machinerieën en gereedschappen, goed **te documenteren**, en indien mogelijk, deze **onderdelen als ensemble in situ te behouden**,
- **of tenminste een representatief deel ervan te bewaren** zodat het productieproces zichtbaar blijft.

INTERIEUR PUBLICATIES

RCE:

1. Interieur en historische gelaagdheid | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
2. Interieur en bouwhistorie | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
3. Een historisch interieur aanpassen | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
4. Bouwhistorisch Onderzoek | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

ERM:

1. URL 2004 - Kleur historisch onderzoek
2. URL 2007 - Bouwhistorisch onderzoek met waardestelling

Meer zicht op monumentale interieurs
Handreiking voor restauratie en onderhoud

Interieur en bouwhistorie

Ieder gebouw vertelt zijn eigen verhaal. Aan de buitenzijde vertellen muren, steen en constructies. De inrichting en inrichting naar de binnenkant met zijn rijkheid en diversiteit. Binnen en buiten worden samen gebracht en geïntegreerd. Architectuur, bouwhistorie en interieurhistorie zijn om die reden nauw verbonden gebieden. Dit boek geeft een overzicht van de belangrijkste aspecten van de interieurhistorie en bouwhistorie. Het is een handreiking voor restauratie en onderhoud van monumentale interieurs en bouwhistorie.

Bouwhistorisch onderzoek met waardestelling

Uitvoeringsrichtlijn URL 2007

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Een historisch interieur aanpassen

Interieurs van oude gebouwen worden geregeld aangepast aan veranderende eisen van gebruik en comfort. Deze brochure vraagt aandacht voor het cultureel-historisch waardevolle onderdeel. Tal van praktische adviezen leveren ideeën om de binnenkant van het pand met respect voor deze elementen te verbouwen.

In deze keuken bleef de pomp, een oude brandstof en de oorspronkelijke baksteen.

In veel gevallen is het interieur van een oud gebouw niet meer geheel oorspronkelijk, maar bevat het nog wel cultureel-historisch waardevolle elementen. Deze vertellen het unieke verhaal van het gebouw, namelijk hoe het door de tijd heen is gebruikt en hoe het er van binnen uit heeft gezien. Een geplande restauratie of verbouwing houdt rekening met deze elementen. Dit vraagt kennis van het interieur en een goede voorbereiding. Deze brochure voorziet daar op twee manieren in. Enerzijds staat gerepliceerd wat een historisch interieur waardevol maakt. Anderzijds helpt een stappenplan eigenaren van oude gebouwen op weg om hun verbouwing te laten slagen. Voor alle monumenten overigens geldt dat de gehele onroerende zaak beschermd is. Dit betreft dus zowel de buitenkant als de binnenkant van het gebouw: het exterieur en het interieur.

Cultuurhistorisch belang

Het interieur vertelt ons iets over de geschiedenis, eerdere eigenaren en het gebruik van het gebouw. Gezamenlijk vertellen al die interieurs een groter verhaal, bijvoorbeeld dat van onze wooncultuur.

Waarde vanuit de gebruikshistorie

De binnenkant geeft informatie over vroegere functies van het gebouw. Het interieur laat zien waarvoor en op welke manier het pand werd gebruikt. Behangresten, schouwen en bedborden vertellen waar gewoond en geslapen werd. Een pomp toont de plek van de keuken. Een werktafel valt vaak nog te herkennen aan zijn eenvoudige en doordierige afwerking, met bijbe-

Soms vertelt een onderdeel ons iets over een eigenaar uit het verleden, zoals over zijn politieke of religieuze overtuiging. Een bijzonder voorbeeld hiervan is de meubelen, een joods tekstelement, dat op deurlijsten werd aangebracht.

Bouwhistorische waarde

Meestal is de binnenkant van een historisch gebouw in de loop der tijd veranderd. Je kunt er dus elementen uit verschillende tijdvakken aantreffen. Mogelijk bevinden er zich sporen van een oudere indeling of afwerking. Ook een verandering van functie kan afgeleid worden uit opvolgende afwerkingen en onderdelen. Aanpassingen door de tijd heen zijn van grote betekenis, omdat ze

Interieur en historische gelaagdheid

Iedere nieuwe bewoner brengt wat toe aan zijn huis. Dat kunnen aankopen, verbouwen of vernieuwen. Het interieur wordt steeds meer een verzameling van verschillende lagen. Het is een gelaagd verhaal van de tijd en de mensen die erin hebben gewoond.

Kleur historisch onderzoek

Uitvoeringsrichtlijn URL 2004

Brochure bouwhistorisch onderzoek

Deze brochure is uitgegeven door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de Vereniging Nederlandse Gemeenten, de Nederlandse Vereniging van Gemeentebesturen en de Nederlandse Vereniging van Gemeentebesturen.

Brochure bouwhistorisch onderzoek

Uitvoeringsrichtlijn URL 2007

MEER ZICHT OP HET INTERIEUR VAN MOLENS

- Beschikbare informatie over het interieur van molens is beperkt, bijvoorbeeld via molendatabase.nl.
- Molenstichtingen: mogelijkheid om meer informatie over het interieur van hun molens online te delen?
- Groningen: initiatief "Ken je eigen molen".
- Friesland: Stichting Interieurs in Fryslan motto "Behoud door Kennis"
- Monumentenwacht +Interieurwacht NH werkt samen met Drenthe en Gelderland
- Inventarisatie van moleninterieurs is gewenst; inzet van de interieurwacht kan hierbij helpen.

MOLEN DATABASE MET INTERIEUR VAN MOLENS

Molen De Hoop - Ouddorp

© Robert van't Geloof (8-2009)

De Hoop Ouddorp met op de voorgrond een berg tarwe.

© Pieter Zuijkerbuijk (02-03-2024)

© Pieter Zuijkerbuijk (02-03-2024)

© Pieter Zuijkerbuijk (02-03-2024)

© Robert Van't Geloof (31-10-2020)

De Hoop zit vol inscripties van oude eigenaars, oude

© Pieter Zuijkerbuijk (02-03-2024)

© Pieter Zuijkerbuijk (02-03-2024)

© Pieter Zuijkerbuijk (02-03-2024)

© Pieter Zuijkerbuijk (02-03-2024)

© Pieter Zuijkerbuijk (02-03-2024)

© Pieter Zuijkerbuijk (02-03-2024)

© Pieter Zuijkerbuijk (02-03-2024)

WAAROM INVENTARISEREN?

- Creëert kennis en waardering van moleninterieurs.
- Ondersteunt bescherming en instandhouding.
- Levert inzicht in cultuurhistorische context.
- Waardevol voor diverse doelgroepen: eigenaren, beheerders, beleidsmakers, onderzoekers en publiek.
- Resultaten kunnen worden gebruikt voor studie, publicatie, beleid en recreatie en nog voor onderhoud en restauratie.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

INVENTARISATIE MOLENINTERIEURS IN DE TOEKOMST?

VRAGEN?

Links: Oliemolen Het Pink in Koog aan de Zaan. Foto R. Gremmer
nov./2023.